

calvinistische bril, dan zal vanaf nu ieder NVVS/WVSD-lid aan alle mannen die zichzelf te snel vinden, maar nog wel de 1½ minuut halen, medicatie weigeren ("gecontraïndiceerd"), en als het probleem secundair ontstaan is zal zij/hij sterk de nadruk moeten leggen op de noodzaak van seksuologisch-psychologische hulp. Op een reactie zoals: "dokter, ik zou toch graag eerst dat pilletje willen proberen", dient men zich steeds af te vragen of er wel goede motieven zijn om van de *evidence-based* Richtlijn af te wijken. Stel dat deze Richtlijn overgenomen zou worden door het NHG, dan kunnen de seksuologen het erg druk krijgen.

Ik heb altijd wat moeite met de term *definitie* als het gaat om seksproblemen. Tegen een homoseksuele klant die toch echt gebukt gaat onder z'n snelle zaadlozing zouden wij moeten zeggen: "ik begrijp wel dat u vindt dat u aan VZ lijdt, maar dat kan ik niet bevestigen, want er is onvoldoende bewijs dat de definitie van die seksuele disfunctie ook voor homo's geldt." De benamingen van de twee gedemedicaliseerde groepen (Natuurlijke Variabele Vroegtijdige Zaadlozing en Vroegtijdige Zaadlozing-achtige Ejaculatoire Disfunctie) lijken mij in de praktijk nauwelijks bruikbaar. Wie kan zulke woordstapelingen onthouden? Een vlijtige student zal ze er tijdens zijn seksuologieopleiding nog wel ingestampt krijgen, maar een maand later is-ie het gegarandeerd weer vergeten.

Waar de vrienden van het *evidence-beest* (Lauteslager, 2006) het arme schepsel zulke monsters laten baren, gaan zijn vijanden zich haast wat overbodig voelen. Toch wil ik graag besluiten met een *flash-back* naar VZ in een heel andere tijd, en dus een andere behandel-filosofie. Tijdens het 9de WAS-Wereldcongres (1989 in Caracas) begon de Oostenrijkse psychotherapeute Susanne Jalka haar lezing met de verzuchting dat het jammer is dat het symptoom ejaculatio praecox met die simpele methodes van Masters & Johnson zo flitsend snel op te lossen is. Achter dat fenomeen schuilt immers een psychodynamiek van emotionele onrijpheid, onvoldoende differentiatie van de persoonlijkheid en als dat meegenomen wordt in de therapie, dan is de cliënt beter geholpen. Hij wordt een gedifferentieerder mens, en daarmee ook geschikter voor relaties. Jalka zag achter dit probleem vooral onvermogen om spanning en ambivalentie te verdragen, een door angst gedreven krampachtig streven naar harmonie. Na haar verhaal stond een Canadese uroloog op die haar (na het obligate compliment) vroeg of zij iets wilde vertellen over de resultaten van haar aanpak. Jalka: "Nee, want daar gaat mijn verhaal niet over". Haar opponent kon zijn oren niet geloven, drong aan, en zelden heb ik *practice what you preach* zo glashelder gedemonstreerd gezien. Een half uur later zag ik het tweetal nog steeds met verhitte koppen in de hal ruziën. Wie met Jalka's prikkelende, filosofische standpunt nog eens uitvoerig wil kennismaken: Tijdschrift voor Seksuologie, 15, 1-6.

Reactie ontvangen 16 januari 2012.

Jelto Drenth, arts, seksuoloog NVVS

Literatuur

- Althof, S. E., Abdo, C. H., Dean, J., Hackett, G., McCabe, M., McMahon C.G., ... Tan, H.M. (2010). International Society for Sexual Medicine's Guidelines for the Diagnosis and Treatment of Premature Ejaculation. *Journal of Sexual Medicine*, 7, 2947-69.
- Lauteslager, M. (2006). Het *evidence-beest* heeft kuren. *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 32, 347-366.
- Leusink, P., Waldinger, M., Laan, E., van Lankveld, J., Meuleman, E., Reisman, C., & Incrocci, L. (2012). Richtlijn Vroegtijdige zaadlozing. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 36, 48-57.

De waarde van statistisch onderzoek

Het is een mooie traditie in de seksuologie om seksualiteit vanuit verschillende invalshoeken te benaderen. In het Tijdschrift voor Seksuologie publiceren mensen vanuit verschillende disciplines of onderzoekstradities, zodat we kunnen leren van mensen die de seksuologie vanuit een heel ander perspectief bestuderen. In een artikel in het Tijdschrift voor Seksuologie van maart 2012 stapt Cas Wouters van deze traditie af door een veel gebruikte en zeer gewaardeerde onderzoekstraditie (de 'statistisch-empirische') te beschrijven als nietszeggend en een andere traditie (zijn eigen 'historisch-empirische') als zaligmakend (Wouters, 2012). Kritisch zijn op elkaars werk is goed lijkt me, juist om van elkaar te kunnen leren. Wouters' vaak cynische ondertoon hoort echter niet thuis in een wetenschappelijk artikel en het verbaast me daarom dat de redactie toch besloten heeft om dit artikel te plaatsen. Bovendien wil ik verschillende punten uit Wouters' betoog betwisten.

Allereerst bestaat er niet zoiets als 'de' statistisch-empirische seksuologie. Er is sprake van een waaier aan wetenschaps- en onderzoekstradities die de empirie voeden met, inderdaad onder andere, statistische dataverzameling en analyses. Om zijn betoog te onderbouwen heeft Wouters een vijftal studies geselecteerd, waarbij hij zich nergens afvraagt in hoeverre deze studies representatief zijn voor 'de statistisch-empirische seksuologie'. Gebruik van de koepelterm zonder besef van de diversiteit die daaronder hangt, is op zich al een reductie van de seksuologische rijkdom, maar de keuze voor enkele studies als representatief daarvoor is een onterechte versmalling van het brede, veelvormige, gevarieerde repertoire binnen deze onderzoekstraditie.

Elke onderzoekstraditie kent zijn waardevolle kanten en beperkingen. Bij elk onderzoek (statistisch of historisch) moeten we aan het eind concluderen dat er nog steeds dingen zijn die we niet weten. Het is echter ook zinvol om te kijken naar wat een studie wél heeft opgeleverd. De waardevolle kanten van de statistisch-empirische seksuologie laat Wouters in zijn betoog volledig buiten beschouwing. Binnen de vijf 'voorbeeldstudies' heeft hij (naar het schijnt vrij willekeurig) enkele passages geselecteerd en van kritisch commentaar voorzien. Doordat er simpelweg enkele zinnen worden gedistilleerd uit de beschreven studies

krijgt de lezer nauwelijks een beeld van de inhoud en de waardevolle kanten ervan. Wouters stapt hiermee af van het belang dat hij zelf hecht aan context, want de zinnen die hij uit de rapporten haalt, worden volledig uit hun context getrokken (en vervolgens afgedaan als tekortschietend in hun contextualisering).

Wouters geeft aan dat de statistisch-empirische onderzoekstraditie enkel 'losse feiten' oplevert met weinig 'maatschappelijke relevantie'. De werkelijkheid is uiteraard veel complexer dan de resultaten van elke afzonderlijke studie, maar elke studie ontrafelt wel een stukje van de grotere puzzel. In zijn betoog maakt Wouters ook niet duidelijk hoe de complexe werkelijkheid dan wel bestudeerd dient te worden. Een tegenvoorstel zou geholpen hebben als hij beoogt met zijn betoog een bijdrage te leveren aan het veld. Verder is de maatschappelijke waarde van de studies die hij onder vuur neemt evident. De beschrijving van de beschikbare kennis van seksuele ontwikkeling van kinderen en jongeren in *Seks in de Groei* is bijvoorbeeld heel waardevol gebleken voor seksuele vorming en opvoedingsondersteuning. Voor een moeder die haar kind ziet masturberen, is het bijvoorbeeld heel relevant om te weten dat dit vaker voorkomt. Ook *Seks onder je 25^e* heeft zijn maatschappelijk nut bewezen. Vele partijen, van Ministeries tot gezondheidswerkers, van docenten tot seksuologen, zaten letterlijk te wachten op de resultaten van dit onderzoek. Om de maatschappelijke relevantie van deze studie te waarborgen werd tijdens het hele onderzoeksproces intensief samengewerkt met deze partijen, waardoor de opbrengsten van dit onderzoek goed aansluiten bij de behoeften van het veld. Vele interventies, evaluaties en aanvullende onderzoeken zijn al op basis van de aanbevelingen uit 2005 uitgevoerd.

In zowel *Seks in de Groei* als *Seks onder je 25^e* wordt een zeer brede definitie van seksuele ontwikkeling gehanteerd, dus niet een reductie hiervan tot de leeftijd van de eerste geslachtsgemeenschap, zoals Wouters beweert. Dat de beschikbare literatuur die in *Seks in de Groei* op een rij is gezet zich wat seksuele ontwikkeling betreft vaak beperkt tot de leeftijd van de eerste geslachtsgemeenschap, heb ik zelf ook bekritiseerd in dit rapport. In *Seks onder je 25^e* is gevraagd naar seksuele en relationele ervaring (van verliefdheid, opwinden en fantaseren tot masturberen, zoenen, voelen en geslachtsgemeenschap), maar ook naar seksueel zelfbeeld, motivaties, plezier, pijn, oriëntatie, eigenlijk teveel om op te noemen. Seksualiteit is immers ook meer dan de 'lustbalans' die Wouters zelf centraal stelt. En het is niet juist dat we in ons onderzoek het herkennen en erkennen van de wensen en grenzen van de ander over het hoofd zien, zoals Wouters zegt. Die 'skills' maken wel degelijk deel uit van dit onderzoek, onder andere op basis van een door Vanwesenbeeck en collega's ontwikkeld theoretisch model, waarin een uitgebreid pleidooi werd gehouden voor het belang van interacties tussen partners. De historisch-empirische aanpak

bleek dus geen vereiste te zijn om tot deze conclusie te komen.

Tenslotte verwijt Wouters de auteurs van de 'voorbeeldstudies' een te smalle kijk op opvoeding. De *Seks onder je 25^e* studie was primair bedoeld voor het beschrijven van de seksuele gezondheid van jongeren anno 2005. In tweede instantie konden secundaire analyses op deze data ook licht werpen op verbanden tussen opvoeding en seksuele ontwikkeling, want (zoals Wouters ook al aangeeft in zijn betoog) dit was in Nederland nog behoorlijk onontgonnen gebied. De schalen voor opvoeding waren in dit onderzoek dan ook zeker niet optimaal en ik pleit zelf in de discussie van mijn proefschrift ook al voor aanvullend onderzoek met een ander design en een bredere definitie van opvoeding. In zijn betoog trekt Wouters verassend genoeg een aantal conclusies over opvoeding (bijvoorbeeld over de manier waarop kennis en steun van de ouders met elkaar verweven zijn) die ik in mijn proefschrift ook al beschreven heb. Blijkbaar leveren statistisch-empirisch onderzoek en historisch-empirisch onderzoek, ondanks de tegenstellingen in gebruikte methoden, toch dezelfde conclusies op (wat een mooi resultaat!). Ik stel voor dat we elkaar blijven aanvullen vanuit verschillende onderzoekstradities in het oplossen van de grote seksuologische puzzel. En ik zou daarbij willen pleiten voor het behoud van de traditie van respect voor het werk van collega's.

Hanneke de Graaf, senior onderzoeker

Literatuur

Wouters C. (2012). Over seksuele ontwikkeling en opvoedstijlen: statistisch-empirische seksuologie in historisch perspectief. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 36, 37-47.

De waarde van statistisch onderzoek - reactie van C. Wouters

In mijn nieuwe boek *De Jeugd van tegenwoordig. Emancipatie van liefde en lust sinds 1880*, dat 5 juni is verschenen, schrijf ik: 'Het onderzoek waarvan dit boek het resultaat is, staat in de historisch-empirische traditie en wel op een bijzondere manier omdat hier de resultaten van statistisch-empirisch seksuologisch onderzoek ook als bronnenmateriaal dienen. Zo hoop ik een brug te slaan tussen de beide typen onderzoek' (p. 97).

De Graaf doet alsof ik 'de waarde van statistisch onderzoek' (haar titel) betwist in mijn stuk, alsof ik de resultaten ervan beschouw als 'enkel "losse feiten" [...] met weinig "maatschappelijke relevantie"' en alsof ik deze hele benadering cynisch afdoe als nietszeggend.

Maar zoals de hoofdtitel van mijn artikel aangeeft is mijn onderwerp beperkt tot 'seksuele ontwikkeling

en opvoedstijlen', terwijl de ondertitel het nog verder afperkt: 'statistisch-empirische sociologie in historisch perspectief'. Vanuit dit perspectief 'bleek veel statistisch-empirisch onderzoek bruikbaar', schreef ik, maar dat was minder het geval voor 'het weinige onderzoek dat direct is gericht op seksuele ontwikkeling en op opvoedstijl en – nóg complexer – naar verbanden tussen die twee'. Ik onderbouw dit met inhoudelijke en zakelijk geformuleerde argumenten.

Over mijn onderwerp zijn in Nederland slechts vijf studies verschenen, maar omdat het literatuurstudies zijn, baseer ik mijn artikel toch op in totaal 356 studies. De opmerking van De Graaf dat ik me had moeten afvragen 'in hoeverre deze studies representatief zijn voor "de statistisch-empirische seksuologie"', is gebaseerd op de foutieve lezing dat ik over 'de' statistisch-empirische seksuologie schrijf. Daartegen richt zich het grootste deel van haar bespreking.

Op de wetenschappelijke kritiek die ik wél naar voren breng gaat zij inhoudelijk nauwelijks in. Slechts twee kritiekpunten komen oppervlakkig ter sprake. *Kind in de groei*, schrijft De Graaf, hanteert een bredere definitie van seksuele ontwikkeling dan 'de eerste keer'. Jawel, maar het is juist dat de onderzoekers van de meeste studies in dit literatuurrapport een operationalisering van seksuele ontwikkeling hanteren die beperkt is tot 'de eerste keer'. Het andere kritiekpunt betreft theorie. De Graaf wijst op een theoretisch model waarin wél aandacht is voor 'het belang van interacties tussen partners'. Deze formulering reduceert de ontwikkeling van de *verhouding* tussen vrouwen en

mannen en van ouders en kinderen tot interacties en toont zo de theoretische armoede waarop ik onder meer wees met de zin: 'Vanuit dit denkraam bestaat er geen gewoon gesprek en er wordt niet geneukt.' De Graaf heeft ook tegenkritiek: 'de zinnen die hij uit de rapporten haalt, worden volledig uit hun context getrokken', maar niet één zo'n zin en context worden gespecificeerd.

In de laatste alinea schrijft De Graaf: 'In zijn betoog trekt Wouters verassend genoeg een aantal conclusies over opvoeding (bijvoorbeeld over de manier waarop kennis en steun van de ouders met elkaar verweven zijn) die ik in mijn proefschrift ook al beschreven heb.' Maar omdat er aanzienlijke verschillen tussen mijn en haar conclusies bestaan, werkt deze opmerking vooral als opmaat tot de apaiserende zin: 'Ik stel voor dat we elkaar blijven aanvullen vanuit verschillende onderzoekstradities in het oplossen van de grote seksuologische puzzel.' Zo heeft dit verzoenend gebaar vooral als functie mijn kritiek onder het kleed van 'de grote seksuologische puzzel' te vegen en over te gaan tot de orde van de *normal science* van de gevestigde statistische seksuologie.

De repliek van De Graaf is weinig precies en biedt meer morele en politieke argumenten dan wetenschappelijke. Dat illustreert de geringere precisie met woorden dan met cijfers en tegelijk de scheve verhouding tussen theorie en methode die ik in mijn stuk beschreef. Theorie wordt immers gevat in woorden.

Cas Wouters, socioloog